

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการสั่งสอนอบรม การสนับสนุนกิจกรรม การให้คำแนะนำปรึกษา และการเป็นสื่อกลางระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระสงฆ์ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 123 รูป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม แบบเลือกตอบ และแบบสอบถามแบบปลายเปิด โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอนคือ ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา ลักษณะของแบบสอบถามทั้ง 2 ตอนนี้เป็นแบบเลือกตอบ ตอนที่ 3 แบบสอบถามแสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบปลายเปิด

แบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาทั้งหมด 106 ฉบับ จาก 123 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 86.18

การวิเคราะห์ข้อมูล แบบสอบถามทั้ง 3 ตอน วิเคราะห์โดยหาค่าร้อยละ โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงเข้าด้วยกัน แล้วลำดับความถี่

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของพระสงฆ์ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

สถานภาพส่วนตัวของพระสงฆ์

1. อายุ พระสงฆ์มีอายุระหว่าง 21 - 25 ปี มากที่สุด รองลงมามีอายุระหว่าง 46 ปีขึ้นไป
2. จำนวนพรรษา พระสงฆ์ส่วนมากมีจำนวนพรรษา 11 พรรษาขึ้นไป และน้อยที่สุดคือ 7 - 8 พรรษา
3. สถานภาพทางการศึกษามีพระสงฆ์ส่วนมากมีวุฒิความรู้ระดับปริญญาตรี และน้อยที่สุดคือ วุฒิปริญญาเอก ด้านการศึกษาทางพุทธศาสนา พระสงฆ์ส่วนมากมีการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษา

ด้านการสั่งสอนอบรมทางด้านจริยธรรมของนักเรียนภายในสถานศึกษา

การสั่งสอนอบรมทางด้านจริยธรรมในโรงเรียน พระสงฆ์ส่วนมาก

เคยเข้ามาสั่งสอนอบรมทางด้านจริยธรรมแก่นักเรียนในโรงเรียน และพระสงฆ์ให้การสั่งสอนอบรมแก่นักเรียนมากกว่าสัปดาห์ละ 1 ครั้ง วิธีการสั่งสอนอบรมของพระสงฆ์ ส่วนมากเข้ามาเป็นครูสอนจริยศึกษาประจำในโรงเรียน รองลงมาคือ เป็นวิทยากรรับอาราธนามาแสดงธรรมเทศนา หรือแสดงปาฐกถาธรรมในโรงเรียนคาถาสพิเศษ เช่น วันไหว้ครู เนื้อหาทางด้านจริยธรรมที่พระสงฆ์สั่งสอนอบรมในโรงเรียนที่ตรงกับคุณธรรม 30 ประการ คือ เรื่องความเมตตากรุณามากที่สุด รองลงมามีเนื้อหาเกี่ยวกับความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ

การสั่งสอนอบรมทางด้านจริยธรรมของนักเรียนภายนอกสถานศึกษา พระสงฆ์ส่วนมาก

เคยให้การสั่งสอนอบรมแก่นักเรียนภายนอกสถานศึกษาของนักเรียน พระสงฆ์ส่วนมากให้การสั่งสอนอบรมแก่นักเรียนภายนอกสถานศึกษา สัปดาห์ละ 1 ครั้ง วิธีการที่ใช้ในการสั่งสอนอบรมภายนอกสถานศึกษาของพระสงฆ์ส่วนมากคือ ให้การสั่งสอนอบรมแก่นักเรียนที่วัด เมื่อนักเรียนมาประกอบกิจกรรมที่วัด รองลงมาคือสอนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ด้านการสนับสนุนกิจกรรมทางด้านจริยธรรมของนักเรียนภายนอกสถานศึกษา

การสนับสนุนกิจกรรมทางจริยธรรม เกี่ยวกับวันสำคัญทางศาสนา พระสงฆ์ส่วนมาก

เคยมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา ร่วมกับโรงเรียน กิจกรรมในวันสำคัญ

ทางศาสนาที่พระสงฆ์เข้าร่วมมากที่สุด คือ กิจกรรมในวันวิสาขบูชา รองลงมาคือ วันอาสาฬหบูชา พระสงฆ์เข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาร่วมกับโรงเรียน โดยเป็นผู้ให้ความร่วมมือแก่คณะครู-อาจารย์ และผู้จัดมากที่สุด

การสนับสนุนกิจกรรมทางจริยธรรม เกี่ยวกับพิธีกรรมทางศาสนา พระสงฆ์ส่วนมากเคยมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยศึกษาในโรงเรียน กิจกรรมส่งเสริมจริยศึกษาที่พระสงฆ์จัดมากที่สุดคือ การจัดนิทรรศการในวันสำคัญทางศาสนาร่วมกับโรงเรียน รองลงมาคือ จัดให้มีรายการตอบปัญหาทางด้านจริยธรรม บทบาทในการจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยศึกษาของพระสงฆ์ส่วนมากเป็นลักษณะการให้ความร่วมมือกับคณะครู อาจารย์ ผู้จัด

การสนับสนุนกิจกรรมทางจริยธรรม เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมภายในสถานศึกษา พระสงฆ์ส่วนมากมีส่วนร่วมในกิจกรรม กิจกรรมที่พระสงฆ์มีส่วนร่วมในการจัดมากที่สุดคือ รายการตอบปัญหาทางจริยธรรมในโอกาสพิเศษของโรงเรียน รองลงมาคือ โครงการอบรมศีลธรรมนักเรียนภาคฤดูร้อน บทบาทของพระสงฆ์ในการจัดกิจกรรม พระสงฆ์ส่วนมากให้ความร่วมมือกับคณะครู-อาจารย์ผู้จัด และรองลงมาคือ ให้คำแนะนำแก่คณะครู-อาจารย์ผู้จัด

การสนับสนุนกิจกรรมทางจริยธรรม เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมภายนอกสถานศึกษา พระสงฆ์ส่วนมากเคยจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมแก่นักเรียนนอกสถานศึกษา กิจกรรมที่พระสงฆ์จัดขึ้นเป็นส่วนมากคือ โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน วิธีการจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรม พระสงฆ์ส่วนมากจะให้คำแนะนำปรึกษาแก่คณะครู-อาจารย์ผู้จัด

ด้านการให้คำแนะนำปรึกษาปัญหาจริยศึกษาในโรงเรียน

การให้คำแนะนำปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาด้านจริยศึกษา พระสงฆ์ส่วนมากเคยให้คำแนะนำปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาด้านจริยศึกษานักเรียน โดยพระสงฆ์จะให้คำแนะนำปรึกษาแก่นักเรียนเกี่ยวกับปัญหาทางด้านจริยศึกษาที่ตรงกับคุณธรรม 30 ประการ ในเรื่องความกตัญญูคนเวทียากที่สุด รองลงมาคือ ความเมตตา กรุณา อุเบกขา

การให้คำแนะนำปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาทั่วไป พระสงฆ์ได้ให้คำแนะนำปรึกษาในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้ คือ ปัญหาครอบครัวที่ให้คำปรึกษาปรึกษาามากที่สุดเกี่ยวกับ เรื่องสภาพแวดล้อมทางบ้านไม่ดี เช่น มีแหล่งมั่วสุมการพนัน มีขโมย ปัญหาทางการเรียนที่ให้คำแนะนำปรึกษาปรึกษามากที่สุดคือ เรื่องนักเรียนไม่เข้าใจบทเรียน ปัญหาทางการเงิน ที่ให้คำปรึกษาปรึกษามากที่สุดคือ เรื่องการขาดทุนทรัพย์ในการเรียน ปัญหาสุขภาพที่ให้คำแนะนำปรึกษาปรึกษามากที่สุด คือ เรื่องนักเรียนมีความบกพร่องทางด้านร่างกาย เช่น สายตา วิธีการให้คำแนะนำปรึกษาแก่นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา โดยส่วนมากวิธีที่พระสงฆ์ปฏิบัติมากที่สุดคือ การให้คำแนะนำปรึกษาที่วัด เมื่อนักเรียนไปปฏิบัติกิจกรรมที่วัด รองลงมาคือ ให้คำแนะนำปรึกษาที่โรงเรียน เมื่อคณะครู-อาจารย์นิมนต์ไป

ด้านการเป็นสื่อกลางระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

พระสงฆ์ส่วนมากเคยมีส่วนร่วมในการชักชวนสมาชิกในชุมชนให้เข้าร่วมกิจกรรมทางจริยธรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น โดยมีพระสงฆ์ให้การชักชวนเป็นบางครั้ง

กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา ที่พระสงฆ์ให้การชักชวนแก่สมาชิกในชุมชนมากที่สุด ได้แก่ กิจกรรมวันวิสาขบูชา และรองลงมาคือ วันมาฆบูชาและวันอาสาฬหบูชา กิจกรรมเกี่ยวกับศาสนาพิธีของโรงเรียนที่พระสงฆ์ให้การชักชวนแก่สมาชิกมากที่สุดคือ การศึกษาตรองรองลงมาคือ การฟังเทศน์ กิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียนที่พระสงฆ์ให้การชักชวนแก่สมาชิก ส่วนมากคือ พิธีพุทธมามกะ รองลงมาคือ การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน วิธีการที่พระสงฆ์ใช้ในการชักชวนสมาชิกในชุมชน เข้าร่วมกิจกรรมมากที่สุดคือ การบอกกล่าวแก่สมาชิกในชุมชนที่วัด เมื่อสมาชิกในชุมชนมาประกอบกิจกรรมทางศาสนาที่วัด

พระสงฆ์เป็นสื่อกลางระหว่างโรงเรียนและชุมชนมากที่สุดคือ เรื่องการชี้แจงแก่สมาชิกในชุมชนให้เข้าถึงประโยชน์ของการส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา

ความคิด เห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของพระสงฆ์

1. ด้านการสั่งสอนอบรมเกี่ยวกับจริยธรรม พระสงฆ์ส่วนมากมีความคิดเห็น ดังนี้

พระสงฆ์ควรมีบทบาทในการสอนมากกว่าที่เป็นอยู่ และควรจัดให้เข้าสอนอย่างน้อยเดือนละครั้ง ทุก ๆ วันพระ ให้พระ เป็นครูประจำที่โรงเรียนและอบรมธรรมะหน้าเสาธง และปรับปรุงวิธีสอนให้เข้าใจโดยการใช้สื่อการสอน

2. ด้านการสนับสนุนกิจกรรมด้านจริยธรรม พระสงฆ์ส่วนมากมีความคิดเห็น
ดังนี้

ทางโรงเรียนควรให้การสนับสนุนในด้านทุนทรัพย์ วัสดุ อุปกรณ์ สถานที่
และโอกาสให้พระได้เข้ามาร่วมกิจกรรม จัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับจริยธรรม เช่น
จัดทัศนศึกษาและเน้นกิจกรรมภาคปฏิบัติ และจัดทำเป็นโครงการอบรมจริยธรรมแก่นักเรียน
อย่างจริงจัง และให้พระจากวัดต่าง ๆ ร่วมกิจกรรมให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

3. ด้านการให้คำแนะนำด้านจริยธรรม พระสงฆ์ส่วนมากมีความคิดเห็น ดังนี้

ควรให้คำแนะนำทั้งในส่วนที่เป็นรูปธรรม และนามธรรมให้เหมาะสมกับวัย
วางพื้นฐานในด้านจริยธรรมให้กับเด็กอย่างเหมาะสม และกระทำอย่างต่อเนื่องจริงจัง

อยากให้ครู ผู้บริหาร หรือนักเรียนผู้ใหญ่ให้ความสำคัญกับพระสงฆ์ให้มี
ส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ในการให้คำแนะนำต่าง ๆ

4. การเป็นสื่อกลางระหว่างโรงเรียนกับชุมชน พระสงฆ์ส่วนมากมีความคิดเห็น
เพิ่มเติม ดังนี้

จัดกิจกรรมประจำปีหรือมีการประชาสัมพันธ์ จัดประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ชักชวน
บุคคลต่าง ๆ ให้เข้ามาร่วมกิจกรรม และควรเปิดโอกาสให้พระเข้ามามีส่วนร่วมในการจัด
กิจกรรมต่าง ๆ ให้มากขึ้น

5. บทบาทเพิ่มเติมจาก 1 - 4 พระสงฆ์ส่วนมากมีความเห็นว่า บทบาทต่าง ๆ
ที่อยู่เดิมมีความเหมาะสมและดีอยู่แล้ว อยากให้ทำกันอย่างจริงจังขึ้นกว่าเดิม และอยากให้
ได้รับการสนับสนุนในเรื่องต่าง ๆ ทางราชการและจากพระผู้ใหญ่ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องด้วย
นอกจากนี้พระสงฆ์อยากมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรด้วย .

อภิปรายผลการวิจัย

1. ในค่านสถานภาพส่วนตัวของพระสงฆ์ ผู้วิจัยพบสิ่งที่น่าสนใจ สามารถนำมา อภิปรายได้ดังนี้ คือ พบว่าพระสงฆ์มีจำนวนพรรษาสูง และมีวุฒิการศึกษา นักรธรรม เอก เป็นส่วนใหญ่ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่ที่ได้ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมคำสอน ของพระพุทธศาสนานั้น ได้นำความรู้ที่ได้มาพัฒนาสังคม โดยเริ่มเข้ามามีบทบาททางการศึกษา เกี่ยวกับด้านจริยธรรมอีกครั้ง ซึ่งตรงกับ ดร.พลศักดิ์ จิระไกรศิริ (2529 : 96) พระสงฆ์ ที่มีจำนวนพรรษาสูง จะมีแนวโน้มที่จะมีความ เชื่อทางพุทธศาสนธรรมมากกว่าพระสงฆ์ที่มี จำนวนพรรษาน้อย เพราะว่าพระสงฆ์ที่บวช เรียนนานจะมีโอกาสได้ศึกษาหลักธรรมมากขึ้น โอกาสแห่งการซึมซับหลักธรรมย่อมมากขึ้นด้วย เช่นเดียวกับพระสงฆ์ที่มีปริยัติธรรมสูง ก็จะมี ความ เชื่อทางพุทธศาสนธรรมมากขึ้นตามลำดับ ความ เชื่อทางพุทธศาสนธรรมตามหลักของ พระพุทธเจ้า คือ การครองสมณรูปของพระสงฆ์ที่จะให้พระสงฆ์ประพฤติปฏิบัติตามบทบาทและ หน้าที่หลักของพระสงฆ์ และหน้าที่หลักของพระสงฆ์ในปัจจุบันคือ การสั่งสอนอบรมทางด้าน จริยธรรมที่หมายรวมถึง การเทศนาสั่งสอนแก่ประชาชนด้วย ซึ่งถือเป็นกิจการพระศาสนาที่ สำคัญที่สุด (ชาลีอง วุฒิจันทร์ 2526 : 153) ตรงกับงานวิจัยของ จิระศักดิ์ ศักดิ์พิสิษฐ์ (2527 : 196) ที่พบว่า พระสงฆ์โดยทั่วไปต้องการกลับ เข้ามามีบทบาททางด้านการศึกษา เช่นในสมัยก่อน ค่ายสาเหตุนี้เราจึงพบว่า พระสงฆ์ส่วนมากในปัจจุบัน เล็งเห็นถึงความสำคัญ ในการสูญเสียบทบาทของคน อีกทั้งสภาพสังคมที่สับสนวุ่นวาย ไม่สงบสุข เพราะบุคคลในสังคม ขาดจริยธรรม จึงทำให้พระสงฆ์เกิดความสำนึกในความรับผิดชอบที่จะต้องช่วยเหลือสังคมขึ้น อีก โดยการเริ่มค้นบทบาทใหม่ ๆ ของพระสงฆ์อีกครั้ง (พระราชวรณูณี 2513 : 19-20) ซึ่งตรงกับผลของการวิจัยในครั้งนี้ ที่ผู้วิจัยพบว่าพระสงฆ์ส่วนมากมีจำนวนพรรษาสูงและมีความรู้ ทางด้านหลักธรรมคำสอนพระพุทธศาสนาสูง ได้เข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมจริยธรรมของ นักเรียน คามโรงเรียนต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานคร

2. จากการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ด้านการสั่งสอนอบรมทางจริยธรรมของนักเรียน ผู้วิจัยพบข้อสำคัญที่ควรนำมาอภิปรายคือ พระสงฆ์ส่วนใหญ่เคยเข้ามามีบทบาทในการสั่งสอนอบรม จริยธรรมแก่นักเรียนในโรงเรียน มากกว่าสัปดาห์ละ 1 ครั้ง และการสั่งสอนอบรมของพระสงฆ์ โดยส่วนใหญ่ด้านการเข้ามา เป็นครูผู้สอนจริยศึกษาประจำในโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับข้อความ ที่ว่า ในสมัยก่อนสถาบันพระพุทธศาสนาเป็นสถาบันแรกที่ให้การศึกษาแก่คนไทย การศึกษาของเขา

เริ่มต้นจากวัดโดยเฉพาะในด้านจริยศึกษา แม้ในปัจจุบันความสำคัญในด้านนี้ก็ยังมิอยู่ (ทินพันธ์ นาคะคะ 2529 : 7) และสอดคล้องกับงานวิจัยของสมภพ กาญจนกุล (2517 : 43 - 72) ที่พบว่า ปัจจุบันสถาบันทางการศึกษาได้มองเห็นถึงผลประโยชน์ของความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับวัด ว่าเป็นการยกระดับศีลธรรมจรรยาของนักเรียน พัฒนาการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ทำให้นักเรียนมองเห็นคุณค่าและความสำคัญของพระพุทธศาสนา เห็นความสำคัญของพระสงฆ์ที่มีส่วนร่วมในการศึกษา จากการวิจัยผู้วิจัยยังพบว่า เนื้อหาจริยธรรมที่พระสงฆ์สั่งสอนอบรมแก่นักเรียนที่ตรงกับคุณธรรม 30 ประการ ที่พระสงฆ์ให้ความสำคัญและทำการสั่งสอนอบรมมากที่สุด คือ เรื่อง ความเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ซึ่งถือว่าเป็นข้อคุณธรรมหลักที่ทำให้สมาชิกในสังคมอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข เมื่อเปรียบเทียบกับข้อคุณธรรมในเรื่องของความประณีตละเอียดถี่ถ้วนที่ผู้วิจัยพบว่า เป็นข้อคุณธรรมที่พระสงฆ์นำมาสั่งสอนนักเรียนน้อยที่สุด น่าจะมาจากสาเหตุที่ข้อคุณธรรมนั้นไม่ใช่คุณธรรมที่แท้จริง

การสั่งสอนอบรมทางด้านจริยธรรมภายนอกสถานศึกษา ผู้วิจัยพบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่เคยให้การสั่งสอนอบรมแก่นักเรียน ในสัปดาห์ละ 1 ครั้ง วิธีการที่ใช้ในการสั่งสอนอบรมแก่นักเรียน คือ การสั่งสอนอบรมแก่นักเรียนเมื่อนักเรียนมาประกอบกิจกรรมที่วัด ซึ่งสอดคล้องกับรายงานของกรมการศาสนา ประจำปี 2523 ที่ได้กล่าวว่า การสั่งสอนอบรมของพระสงฆ์นั้น ได้จัดให้พระสงฆ์ไปสอนจริยธรรมแก่นักเรียน ทั้งในช่วงเวลาเรียนตามหลักสูตรและการประชุมเป็นครั้งคราว ตามสถานศึกษาในระดับประถมศึกษาและในระดับอื่น ๆ ที่ราชอาณาจักร โดยเฉพาะในกรุงเทพมหานคร ผลจากการสำรวจจะพบว่า พระสงฆ์ที่ได้ทำการสอนศีลธรรมและจริยธรรม มีจำนวนถึง 442 รูป จากจำนวนโรงเรียน 34 โรงเรียน (กรมศาสนา 2523 : 240-241) ส่วนเนื้อหาที่พระสงฆ์ใช้สอนที่ตรงกับคุณธรรม 30 ประการ คือ เรื่อง การไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกายของบุคคลและสัตว์ และ เรื่องความเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา มากที่สุด ตรงกับงานวิจัยของเสถียร เลยะกุล (2531 : 87) ที่พบว่า เนื้อหาเรื่องความเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา เมื่อพิจารณาโดยส่วนรวมแล้วเห็นว่า เป็นเนื้อหาที่เห็นว่า มีความสำคัญควรจะต้องปลูกฝังให้นักเรียนอย่างค้ำคอเนื่อง ตลอดระยะเวลาที่ศึกษาในระดับประถมศึกษา ทั้งนี้ เพราะเนื้อหาดังกล่าวเป็นการแก้ปัญหาละเลยในปัจจุบัน ส่วนในเนื้อหาที่พระสงฆ์นำมาใช้ในการอบรมสั่งสอนน้อยที่สุดคือ เรื่องความประณีตละเอียดถี่ถ้วน และ เรื่องการยอมรับความเปลี่ยนแปลง น่าจะมาจากสาเหตุเพราะคุณธรรมทั้ง 2 ข้อที่กล่าว ไม่ใช่คุณธรรมที่แท้จริง และเป็น เรื่องที่ไม่สำคัญเท่าคุณธรรมในข้ออื่น ๆ

อาจกล่าวได้โดยสรุปว่า พระสงฆ์โดยส่วนใหญ่มีบทบาทในด้านการสั่งสอนอบรมทาง จริยธรรม ทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา ซึ่งแสดงให้เห็นว่า สถาบันทางการศึกษา ส่วนใหญ่มองเห็นถึงความสำคัญของพระสงฆ์ และมองว่าพระสงฆ์เป็นบุคคลที่เหมาะสมที่สุด ที่จะให้การสั่งสอนอบรม ทางด้านจริยธรรมแก่เด็กเพราะพระสงฆ์เป็นผู้มีความรู้ทางด้าน จริยธรรมโดยตรงและกับผลการวิจัยของสมภพ กาญจนกุล (2517 : 44) ที่กล่าวว่า ในการสั่งสอนอบรมนักเรียนนั้น ผู้ทำการอบรมควรมีลักษณะที่ขี้มึนขี้แย เปิดเผย พุดจาพโพราะ ตรงไปตรงมา มีความยุติธรรม มีความเมตตา กรุณาอยู่เนืองนิตย์ สงบเสงี่ยม มีความสำราญ รั้มกระวังอยู่เสมอ อุดทน เข้มแข็ง สามารถข่มใจได้ทุกกรณี และต้องทำตัวให้เป็นตัวอย่าง ที่ดี เหมือนที่ได้สอบผู้อื่นไว้ สิ่งเหล่านี้เป็นคุณลักษณะของพระสงฆ์อยู่แล้ว จึงสมควรให้พระสงฆ์ ทำหน้าที่ในการสั่งสอนอบรม นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของเสาวลักษณ์ ขำนิล (2519 : 186-187) ที่พบว่า การให้พระสงฆ์เข้ามามีบทบาทในการสอนจริยธรรมในโรงเรียน จะเป็นการช่วยให้เกิดทัศนคติที่ดีแก่เด็ก ความรู้สึกในฐานะครูกับศิษย์จะเกิดขึ้นได้ คือ ความรู้สึก เคารพนับถืออย่างจริงจัง อันเป็นผลให้การศึกษาสมความมุ่งหมายอีกแห่งหนึ่ง

3. การสนับสนุนกิจกรรมทางด้านจริยธรรมเกี่ยวกับวันสำคัญทางศาสนา จากการวิจัย พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่เคยมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนามาร่วมกับโรงเรียน เพราะว่า โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยส่วนมากตั้งอยู่ในเขตวัด (ขำเลียง วุฒิจันทร์ 2526 : 139) จึงน่าจะเป็นเหตุผลที่ทำให้พระสงฆ์และโรงเรียนมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เมื่อทางโรงเรียนจัดให้มีกิจกรรมใด ๆ พระสงฆ์จึงมีโอกาสเข้าร่วมมากที่สุด จากงานวิจัยยัง พบว่า มีการจัดกิจกรรมในวันสำคัญ โดยมีการให้ความร่วมมือระหว่างสถาบัน ศาสนา และ หน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ เช่น การจัดให้มีนิทรรศการทางศาสนาที่ท้องสนามหลวง ให้ประชาชน ศึกษาศิลและปฏิบัติธรรม ซึ่งตรงกับหลักการเผยแพร่พระศาสนาของพระสงฆ์ในปัจจุบัน ที่พบว่าพระสงฆ์ต้องการให้หน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐให้ความร่วมมือและสนับสนุนการจัดกิจกรรม ทางศาสนา เพื่อพัฒนาจิตใจของประชาชน นักเรียน นักศึกษา ในวันสำคัญทางศาสนา ในงาน เทศกาล การทำบุญในโอกาสต่าง ๆ และในสถานศึกษาทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติหน้าที่ของ พุทธศาสนิกชนให้มีเมตตา กรุณา รักษา ศิล ปฏิบัติธรรม (ขำเลียง วุฒิจันทร์ 2526 : 230)

ด้านการสนับสนุนกิจกรรมทางจริยธรรมเกี่ยวกับพิธีกรรมทางศาสนาพบว่า พระสงฆ์ โดยส่วนใหญ่เคยมีส่วนร่วมในการจัดพิธีกรรมทางศาสนา ร่วมกับโรงเรียน พิธีกรรมที่พระสงฆ์ ได้จัดมากที่สุดคือ การเทศน์และแสดงธรรมในวันสำคัญทางศาสนา ซึ่งตรงกับผลการวิจัยของ จิระศักดิ์ ศักดิ์พิศิษฐ์ (2527 : 185) ที่พบว่า พระสงฆ์ในกรุงเทพมหานคร โดยส่วนใหญ่ จะมีบทบาทในเรื่องของการสนับสนุนกิจกรรมทางการศึกษาให้นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา จะเป็นกิจกรรมเกี่ยวกับพิธีกรรมในวันสำคัญทางศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัด กิจกรรมในวันมาฆบูชามากที่สุด โดยพระสงฆ์จะมีการเทศนาสั่งสอน และแสดงธรรม ตาม สถานศึกษาต่าง ๆ เพื่อให้การสั่งสอนอบรมจริยธรรม

การสนับสนุนกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียนใน สถานศึกษาจากการวิจัยพบว่า พระสงฆ์โดยส่วนใหญ่เคยมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมส่งเสริม จริยศึกษาร่วมกับโรงเรียน กิจกรรมที่พระสงฆ์จัดมากที่สุด คือ การจัดให้มีรายการตอบปัญหาด้าน จริยธรรมในโอกาสพิเศษของโรงเรียน สาเหตุที่พระสงฆ์มีส่วนร่วมในการจัดรายการตอบปัญหา ด้านจริยธรรมของโรงเรียน เพราะว่าการตอบปัญหานี้ เป็นกิจกรรมหนึ่งในการส่งเสริม จริยธรรมที่โรงเรียนต้องจัดให้นักเรียน โดยคณะครู นักเรียน และตลอดจนผู้เกี่ยวข้อง ต้องร่วมมือ เอาใจใส่ต่อการดำเนินงานให้พร้อมเพรียง (ละออ การุณยะวณิช ม.ป.บ. : 110) จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้พระสงฆ์ได้มีโอกาสเข้าร่วมในกิจกรรมนี้มากที่สุด

การสนับสนุนกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมภายนอกสถานศึกษา พบว่า พระสงฆ์ส่วนมากเคยจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมแก่นักเรียน กิจกรรมส่งเสริมจริยธรรม ที่พระสงฆ์จัดให้นักเรียนมากที่สุดคือ โครงการบรรพชาสามเณร ภาคฤดูร้อน ซึ่งสอดคล้องกับ ผลงานวิจัย ของ จิระศักดิ์ ศักดิ์พิศิษฐ์ (2527 : ๑) ที่พบว่า พระสงฆ์ได้เข้ามา มีบทบาทใน การสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน โดยพระสงฆ์ในมีจจุบันเล็งเห็นถึงความสำคัญใน การสูญเสียบทบาทของคน จึงได้เกิดความรู้สึกที่จะต้องช่วยเหลือสังคมขึ้นอีก โดยการเริ่มต้น บทบาทใหม่ ๆ อีกครั้ง (พระราชวรณีย์ 2523 : 19-20) โครงการบรรพชาสามเณร ภาคฤดูร้อนนี้ เป็นโครงการที่จัดขึ้นเพื่อให้เด็กมีความใกล้ชิดกับพระสงฆ์มากขึ้น รู้จักใช้เวลา ว่างในช่วงปิดเทอม การให้นักเรียนมีโอกาสใกล้ชิดพระสงฆ์มากขึ้นนั้น มีผลทำให้นักเรียน เข้าใจ ค่อมบทบาทของพระสงฆ์ดีขึ้นก่อให้เกิดความพึงพอใจ เสื่อมใสและปฏิบัติตาม (ฉกาจ ช่วยโค 2521 : 18) วิธีการจัดกิจกรรมของพระสงฆ์ จากการวิจัยพบว่า พระสงฆ์เป็นผู้ให้คำแนะนำ

ปรึกษาแก่คณะครู อาจารย์ ผู้จัด เมื่อพิจารณาถึงบทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวกับการสนับสนุนกิจกรรมทางจริยธรรมแก่นักเรียนโดยส่วนมาก จะพบว่าพระสงฆ์โดยส่วนมาก เป็นผู้ให้คำแนะนำปรึกษาแก่คณะครู - อาจารย์ ผู้จัด ทั้งนี้ จึงน่าจะมาจากสาเหตุที่ว่ากิจกรรมเกี่ยวกับการส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียนนี้ เป็นงานในหน้าที่ของครูที่จะต้องปฏิบัติตามแนวนโยบายของโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนมีภาระหน้าที่อย่างสำคัญโดยตรงที่ทั้งคณะครู อาจารย์ และผู้บริหารต้องให้ความร่วมมือและให้การสนับสนุน การดำเนินงานจึงจะบรรลุวัตถุประสงค์ (สำเร็จ เฉลิมเผ่า 2527 : 18 - 19) การสนับสนุนกิจกรรมของพระสงฆ์ จึงทำได้ในลักษณะของการให้ คำแนะนำปรึกษาแก่คณะครู - ผู้จัดมากกว่า การแก้ไขปฏิบัติด้วยตนเองทุกอย่าง เมื่อพิจารณาตามความเหมาะสมของพระสงฆ์และความต้องการของทางโรงเรียนจะพบว่ามีความต้องการในเรื่องนี้อยู่ในระดับปานกลาง (จิระศักดิ์ ศักดิ์พิศิษฐ์ 2527 : 182) ตรงกับคำกล่าวของบรรพต วีรสัย และคณะ (2523 : 47) ที่มีความเห็นว่า การให้พระสงฆ์ปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ คล้ายกับฆราวาส หรือนุคคลในฝ่ายอาณาจักรมากเกินไปแล้วความเป็นสงฆ์ในฐานะทายาททางธรรม แห่งพระพุทธองค์ย่อมน้อยลงไปทุก ๆ ที

กล่าวได้ว่า พระสงฆ์โดยส่วนใหญ่ ได้มีบทบาทในเรื่องของการสนับสนุนกิจกรรมทางจริยธรรม ทั้งที่เป็นกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา การส่งเสริมจริยธรรมในสถานศึกษา และการส่งเสริมจริยธรรมภายนอกสถานศึกษา โดยเฉพาะบทบาทในการจัดพิธีกรรม และการจัดนิทรรศการทางศาสนา ซึ่งถือว่าเป็นกิจกรรมส่วนหนึ่งในพระศาสนา ที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนเป็นส่วนใหญ่อย่างมาก และเป็นส่วนเชื่อมระหว่างวัดกับประชาชน เข้าด้วยกัน เป็นแนวทางการปลูกฝังจริยธรรมในสังคมได้เป็นอย่างดี (สุภาพรรณ ณ บางช้างและคณะ 2527 : 177)

4. การให้คำแนะนำปรึกษาแก่นักเรียน ที่เกี่ยวกับปัญหาจริยศึกษาในโรงเรียน จากการวิจัยพบว่า พระสงฆ์โดยส่วนใหญ่เคยให้คำแนะนำปรึกษามัธยมศึกษาในโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อารโยภิญ ที่พบว่า พระสงฆ์ต้องการช่วยรับภาระเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำ แก้ไข ความทุกข์ร้อนในทุกกรณีเท่าที่จะทำได้ โดยไม่คิดธรรมวินัยและควรมีศูนย์สำหรับให้คำแนะนำให้ความความ ความเข้าใจและแก้ไขข้อสงสัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา เพื่อสนองความต้องการของผู้สนใจ และความเข้าใจผิด ซึ่งอาจจะเกิดแก่ผู้ศึกษา พระพุทธศาสนาโดยทั่วไป (อารโยภิญ 2516 : 61-70) และจากการวิจัยยังพบว่าพระสงฆ์โดยส่วนใหญ่

ให้คำแนะนำปรึกษาที่ตรงกับคุณธรรม 30 ประการ เรื่องความกตัญญูกตเวทิมากที่สุด ซึ่งตรงกับคำกล่าวของพระโสภณคณาภรณ์ที่ว่าธรรมที่ควรปลูกฝังแก่เยาวชน คือ ความกตัญญู (อ้างถึงใน สมาคมศาสนสัมพันธ์แห่งประเทศไทย 2525 : 62) ส่วนข้อคุณธรรมที่พระสงฆ์ให้คำแนะนำปรึกษาแก่นักเรียนน้อยที่สุดคือ ความมีมารยาทและนิสัยส่วนบุคคลในการกิน นอน ขับถ่าย และสังคมาระหว่างเพศ เมื่อพิจารณาถึงข้อคุณธรรมนี้แล้ว ผู้วิจัยเห็นว่าข้อคุณธรรมนี้ไม่ใช่คุณธรรมที่แท้จริง หากแต่เป็นเรื่องที่ควรปฏิบัติในชีวิตประจำวันโดยทั่วไป ไม่เกี่ยวกับศีลธรรมและจริยธรรมที่พระสงฆ์มีความรอบรู้โดยตรง

การให้คำแนะนำปรึกษาแก่นักเรียนเกี่ยวกับปัญหาโดยทั่วไป จากการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ได้ให้คำแนะนำปรึกษาแก่นักเรียนในเรื่องเกี่ยวกับปัญหาโดยทั่วไปดังนี้ ปัญหาครอบครัวตรงกับเรื่องสภาพแวดล้อมทางบ้านไม่ดีมากที่สุด การที่พระสงฆ์สามารถให้คำแนะนำปรึกษาแก่นักเรียนในเรื่องต่าง ๆ ได้เพราะพระสงฆ์มีความคิดว่างานส่วนหนึ่งในการสงเคราะห์ของพระสงฆ์ ก็คือการสงเคราะห์ทางจิตใจ ได้แก่การให้คำแนะนำปรึกษาและเป็นที่ปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาชีวิตต่าง ๆ พร้อมทั้งเป็นที่พึ่งให้ความร่มเย็นด้วยความประพฤติกที่เป็นตัวอย่างและชี้แนวทางให้เกิดความเข้าใจที่สามารถปฏิบัติได้ (อ้างถึงในพุทธสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ 2513 : 67 - 68) โดยเฉพาะในสภาพสังคมที่วุ่นวายในปัจจุบัน การได้พึ่งพระสงฆ์ในเรื่องของการให้คำแนะนำปรึกษานี้ จะเป็นผลดีทางด้านจิตใจของประชาชนได้เป็นอย่างดี และจากการวิจัยพบว่า นักเรียนได้นำปัญหาเกี่ยวกับการเรียนไปปรึกษากับพระสงฆ์ตรงกับเรื่องความไม่เข้าใจบทเรียนมากที่สุด ซึ่งตรงกับบทบาทหน้าที่โดยหลักของพระสงฆ์ที่ต้องเกี่ยวข้องกับการสอนศีลธรรม และเป็นผู้ให้การอบรมสั่งสอนแก่นักเรียนทั้งในและนอกสถานศึกษา (กรมศาสนา 2523 : 232 - 246) การที่นักเรียนจะนำปัญหาทางการเรียน โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมไปปรึกษากับพระสงฆ์ จึงเป็นเรื่องที่พระสงฆ์สามารถกระทำได้มากที่สุด นอกจากนี้จากการวิจัยยังพบว่า พระสงฆ์ยังได้ให้คำแนะนำปรึกษาแก่นักเรียนเกี่ยวกับปัญหาทางการเงิน ที่ตรงกับเรื่องการขาดทุนทรัพย์ในการเรียนมากที่สุด ซึ่งตรงกับสภาพในสังคมปัจจุบันที่เราจะพบว่า พระสงฆ์ได้ให้การช่วยเหลือในเรื่องของที่อยู่อาศัย และให้ทุนทรัพย์ในการเรียนแก่เด็ก โดยเฉพาะเด็กนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานครที่โรงเรียนได้ตั้งอยู่ในพื้นที่ของวัด เป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้เพราะเด็กเหล่านี้ส่วนหนึ่งเป็นศิษย์วัดและบุตรหลานของชาวบ้านยากจนที่อาศัยอยู่ในบริเวณนั้น ทั้งที่อยู่ในกรุงเทพและต่าง

จังหวัด (เนตรนภิศ นาควัชระ และคณะ 2525 : 295 - 318) และจากการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ได้ใช้วิธีการให้คำแนะนำปรึกษาแก่นักเรียนที่วัดเมื่อนักเรียนไปปฏิบัติกิจกรรมที่วัด เป็นส่วนใหญ่ ตรงกับ ชำเลียง วุฒิจันทร์ (2526 : 180) กล่าวถึงวัดว่า วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน และเป็นที่ยอมรับพิธีกรรมทางศาสนา ฉะนั้นเมื่อถึงวันสำคัญทางศาสนา คณะครูและอาจารย์ จึงถือเป็นภาระที่จะต้องนำนักเรียนไปปฏิบัติกิจกรรมที่วัด เช่น การทำบุญ ฟังเทศน์ และปฏิบัติธรรม (จำรัส ดวงชีสาร 2531 : 10) และเมื่อนักเรียนได้มีโอกาสใกล้ชิดกับพระสงฆ์มากขึ้นเท่าใด ก็จะทำให้พระสงฆ์มีโอกาสได้สั่งสอนอบรมศีลธรรมแก่นักเรียนได้มากขึ้น (พสนา กิจถาวร 2524 : จ) เมื่อนักเรียนได้ไปประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ทางศาสนาที่วัดมากเท่าไร จึงเป็นโอกาสอันดีที่ทำให้พระสงฆ์มีโอกาสให้คำแนะนำปรึกษาทางด้านจริยธรรมแก่นักเรียนมากขึ้น

จึงกล่าวได้โดยสรุปว่า บทบาทของพระสงฆ์ในด้านการให้คำแนะนำปรึกษาแก่นักเรียน ทั้งที่เป็นปัญหาทางด้านจริยศึกษา และปัญหาทั่วไปนั้นพระสงฆ์ส่วนใหญ่ได้ปฏิบัติในด้านนี้อยู่มาก ซึ่งเราถือว่าเป็นบทบาทที่เด่นชัดของพระสงฆ์อีกบทบาทหนึ่ง แม้ว่าบทบาทของพระสงฆ์จะลดน้อยลงไปบ้าง (สัญญา สัญญาวิวัฒน์ และคณะ 2526 : 26)

5. การเป็นสื่อกลางระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จากการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่เคยมีส่วนร่วมในด้านการเป็นสื่อกลางระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยพระสงฆ์ให้การชักชวนสมาชิกในชุมชน เข้าร่วมกิจกรรมทางจริยธรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น ได้แก่ กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา เช่น งานวันวิสาขบูชา กิจกรรมเกี่ยวกับศาสนพิธี เช่น พิธีการดักบาตร และกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมพระสงฆ์จะใช้วิธีการบอกกล่าวแก่สมาชิกในชุมชนที่วัด เช่น การจัดพิธีพุทธามามกะในโรงเรียน และเรื่องที่พระสงฆ์โดยส่วนใหญ่ เป็นสื่อกลางระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมากที่สุดคือ เรื่องการชี้แจงให้สมาชิกในชุมชนเห็นถึงประโยชน์ของการส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียน ในฐานะที่วัดเป็นศูนย์รวมของผู้คนในชุมชน พระสงฆ์มักมีความสนิทสนมกับชาวบ้านซึ่งพอจะชักชวนชาวบ้านให้ร่วมมือกับโรงเรียนได้ (ปรัชญา เวลารัชร 2527 : 168) เราจึงพบว่า ความร่วมมือระหว่างวัดกับโรงเรียนโดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำเกี่ยวกับการศึกษานั้น พระสงฆ์สามารถปฏิบัติได้เป็นส่วนมาก อาจสืบเนื่องมาจากพระสงฆ์มีความใกล้ชิดกับชาวบ้านได้รับความเชื่อถือเลื่อมใสจากชาวบ้านในฐานะผู้นำชุมชน (วิริยา ศิริวิทย์เจริญ 2527 : 27) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ

ของ จิระศักดิ์ ศักดิ์พิสิษฐ์ (2527 : 191) ที่กล่าวว่า การที่โรงเรียนให้พระสงฆ์เป็นสื่อกลางระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้นมักได้รับความร่วมมือจากชุมชนด้วยดี เพราะคนทั่วไปวัดในมัจจุบันมักมีความศรัทธาพระสงฆ์อยู่แล้ว เมื่อพระสงฆ์ช่วยเป็นสื่อกลางให้กับโรงเรียนจึงมักได้รับความร่วมมือเสมอ

จึงกล่าวได้โดยสรุปว่า พระสงฆ์ได้มีบทบาทด้านการเป็นสื่อกลางระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นส่วนมาก เป็นบทบาทที่พระสงฆ์ปฏิบัติได้ดีและตรงกับความต้องการของพระสงฆ์ที่ต้องการเผยแพร่กิจกรรมทางศาสนาและพิธีกรรมต่าง ๆ ให้แก่ชุมชน เพราะกิจกรรมทางศาสนาจะประกอบด้วยพิธีกรรมทางศาสนา มีพระสงฆ์เป็นผู้ประกอบกิจกรรมทำให้พระสงฆ์มีโอกาสได้เผยแพร่หลักธรรมและคำสอนของพุทธเจ้า ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิระศักดิ์ ศักดิ์พิสิษฐ์ (2527 : 191) ที่พบว่า ครูมีความคิดว่าเมื่อไรก็ตามที่โรงเรียนมีความจำเป็นต้องอาศัยวัดหรือพระสงฆ์ให้เป็นสื่อกลางระหว่างโรงเรียนกับชุมชนแล้วมักจะได้รับความร่วมมือจากชุมชนและพระสงฆ์ก็ให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดี และอีกประการหนึ่งในการขอให้พระสงฆ์เป็นสื่อกลางระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้นโรงเรียนไม่ได้หวังให้พระสงฆ์เป็นสื่อกลางทางวิชาการ

6. บทบาทของพระสงฆ์ด้านการสั่งสอนอบรมทางจริยธรรม ที่นอกเหนือจากแบบสอบถามของผู้วิจัย ผู้วิจัยพบว่า พระสงฆ์โดยส่วนใหญ่มีความเห็นว่าพระสงฆ์ควรมีบทบาทเพิ่มเติมด้านการสั่งสอนอบรมทางจริยธรรมในเรื่องการสอนจริยศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง หรือทุกวันพระ ซึ่งตรงกับงานวิจัยของ จิระศักดิ์ ศักดิ์พิสิษฐ์ (2527 : 192) ที่พบว่าพระสงฆ์โดยส่วนใหญ่มีความต้องการที่จะให้สถานศึกษาต่าง ๆ เปิดโอกาสให้พระสงฆ์ได้เข้ามาสอนจริยศึกษาแก่นักเรียนในโรงเรียน เป็นการทำให้นักเรียนได้ใกล้ชิดกับพระสงฆ์พระศาสนา รู้จักศีลธรรมและมีความประพฤติดี ประพฤติชอบจากที่กล่าวมานี้ จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่พระสงฆ์ต้องการเข้ามาสอนจริยศึกษา และตรงกับสภาพปัจจุบันที่พระสงฆ์มีความตื่นตัวและสำนึกในหน้าที่ในเรื่องนี้อยู่มาก จึงได้เริ่มเข้ามามีบทบาทในด้านการศึกษาที่เกี่ยวกับจริยศึกษาของระบบของรัฐมากขึ้น (ซ้ำเลื่อง วุฒิจันทร์ 2526 : 148)

บทบาทของพระสงฆ์ด้านการสนับสนุนกิจกรรมด้านจริยธรรม ที่นอกเหนือจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยพบว่าพระสงฆ์โดยส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับด้านการสนับสนุนกิจกรรมด้านจริยธรรมว่า ควรให้โรงเรียนให้การสนับสนุนทุนทรัพย์ วัสดุ อุปกรณ์ สถานที่ และโอกาสให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมตรงกับ ชำ เลื่อง วุฒิจันทร์ (2526 : 148) ที่กล่าวว่า พระสงฆ์จะสามารถพัฒนาการศึกษาด้านจริยศึกษาให้แก่โรงเรียน และสถาบันทางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ย่อมต้องการความร่วมมือในเรื่องต่าง ๆ ทั้งในด้านงบประมาณและความเหมาะสม บทบาทของพระสงฆ์ด้านการให้คำแนะนำปรึกษาทางด้านจริยธรรมที่นอกเหนือจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยพบว่า พระสงฆ์โดยส่วนใหญ่มีความเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับด้านการให้คำแนะนำปรึกษาทางด้านจริยธรรมว่า ควรให้คำแนะนำปรึกษาแก่นักเรียน ทั้งรูปธรรมและนามธรรมให้เหมาะสมแก่วัย ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ ชำ เลื่อง วุฒิจันทร์ (2526 : 157) ที่กล่าวว่า พระสงฆ์ในปัจจุบันได้นำเทคนิควิธีและเทคโนโลยีต่าง ๆ มาใช้ในการเผยแผ่กิจการพระศาสนา เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเข้าใจง่ายขึ้น โดยใช้ อุปกรณ์และวิธีการอันทันสมัยเข้าช่วย เพื่อให้เหมาะสมแก่วัยของผู้ศึกษา ที่นอกเหนือจากการบรรยายธรรมในแบบเก่า มาเป็นวิธีการที่ทันสมัยขึ้น

บทบาทของพระสงฆ์ด้านการเป็นสื่อกลางระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่นอกเหนือจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยพบว่าพระสงฆ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับด้านการเป็นสื่อกลางระหว่างโรงเรียนกับชุมชนว่า ควรจะจัดกิจกรรมประจำปี ประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ ชักชวนบุคคลต่าง ๆ ให้เข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งตรงกับงานวิจัยของ จิระศักดิ์ ศักดิ์พิสิษฐ์ (2527 : 186) ที่พบว่า พระสงฆ์มีบทบาทในด้านการเป็นสื่อกลางระหว่างชุมชนกับชุมชนในเรื่องของการสนับสนุนการศึกษาที่วัดจัดให้แก่โรงเรียนประถมศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง จึงน่าจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้พระสงฆ์มีความต้องการที่จะจัดกิจกรรมประจำปี หรือมีการประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ ชักชวนบุคคลต่าง ๆ ให้เข้าร่วมกิจกรรม เพราะในสภาพสังคมปัจจุบันนี้ชาวบ้านกับวัดห่างเหินกันมากขึ้นทุกที ทั้งนี้ เนื่องจากการเสียดินแดนที่สำคัญของพระสงฆ์ในอดีตไป เพราะมีสภามัน หรือผู้เชี่ยวชาญโดยตรงรับหน้าที่แทนทำให้มีผู้ไปวัดน้อยลง ส่วนในเรื่องที่พระสงฆ์มีความคิดเห็นเพิ่มเติมน้อยที่สุดคือ เรื่อง การปรับปรุงสภาพวัดให้นำเข้าโบสถ์ปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ น่าจะมาจากสาเหตุที่ว่า งานในด้านการปรับปรุงอาคารสถานที่ คือ วัด ให้มีความสวยงามเย็น เป็นงานในหน้าที่ของพระสงฆ์ที่ต้องปฏิบัติ เป็นประจำอยู่แล้ว จึงเป็นเรื่องที่พระสงฆ์ให้ความสำคัญน้อยที่สุด

7. มีข้อที่น่าสนใจเกี่ยวกับเนื้อหาจริยศึกษาที่ตรงกับคุณธรรม 30 ประการ ในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2531 ที่พระสงฆ์ให้การสั่งสอนอบรม ในเนื้อหาทาง จริยศึกษาที่พระสงฆ์สอนส่วนใหญ่คือ เรื่องความเมตตากรุณา มุทิตา อุเบกขา ความซื่อสัตย์ สุจริต ความกตัญญูกตเวทิตะและการทำให้สงบ มีสมาธิ คุณธรรมที่กล่าวมานี้เป็นเนื้อหาที่ พระสงฆ์จัดการสั่งสอนอบรมแก่นักเรียนมากที่สุด เป็นเรื่องที่นักเรียนให้ความสนใจและขอ คำแนะนำปรึกษาจากพระสงฆ์ด้วยเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เสถียร เลยะกุล (2531 : 87) ที่พบว่าเนื้อหาการปฏิบัติคนต่อมิตรสหาย การปฏิบัติคนต่อสมณพราหมณ์ กัลยาณมิตร บิณฑบาต อัครจริยา มุทิตา อุเบกขา สัมมาอาชีวะ และตัวอย่างพระสงฆ์ที่ดี เป็นเนื้อหาที่ควรจะได้รับ การปลูกฝังให้นักเรียนอย่างต่อเนื่อง ตลอดระยะเวลาที่ศึกษา อยู่ในระดับประถมศึกษา ทั้งนี้ เพราะเนื้อหาดังกล่าว เป็นการแก้ปัญหาในสังคมปัจจุบัน

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่า มีข้อที่น่าสนใจเกี่ยวกับเนื้อหาในคุณธรรม 30 ประการ ในข้อคำถามของแบบสอบถาม ที่จะพบว่าพระสงฆ์ส่วนใหญ่เน้นคุณธรรมในบางข้อมิใช่ในการ สั่งสอนอบรมเกี่ยวกับเนื้อหาทางด้านจริยธรรมน้อย เมื่อเปรียบกับข้อคุณธรรมในข้ออื่น ๆ ยกตัวอย่างเช่น เรื่องการยอมรับความเปลี่ยนแปลง และมารยาทและนิสัยส่วนบุคคลในการ กิน นอน ขับถ่าย แต่งกาย และสังคม เป็นต้น ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าคุณธรรมที่อยู่ในหลักสูตร ประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ทั้ง 30 ข้อนั้น น่าจะมีข้อที่ไม่ใช่คุณธรรมอย่างน้อย 5 ข้อ เช่น เรื่องการไม่ลองและเสพติดให้โทษ การยอมรับการเปลี่ยนแปลงมารยาทในการแสดง ความเคารพ การขอร้อง การแสดงความขอบคุณ การขอความช่วยเหลือ การปฏิเสธ การ แสดงความเสียใจ การเล่น การพักผ่อนหย่อนใจ มารยาทและนิสัยส่วนบุคคลในการกิน นอน ขับถ่าย แต่งกาย และสังคม และการแก้ไขข้อบกพร่อง การปฏิบัติทางจริยธรรมได้แก่ ศีลศีลธรรม ระเบียบ กฎหมาย และจารีตประเพณี ด้วยสาเหตุที่กล่าวมานี้ จึงน่าจะเป็นเหตุผล ที่ทำให้พระสงฆ์โดยส่วนใหญ่เน้นคุณธรรมในข้อ เหล่านี้ไปใช้ในการสอนและอบรมนักเรียนน้อย มาก

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่า พระสงฆ์ในปัจจุบันได้กลับเข้ามามีบทบาทในด้านการ ศึกษาอีกครั้ง โดยเฉพาะบทบาทในการส่งเสริมจริยธรรมแก่นักเรียน และผู้วิจัยเห็นว่า

พระสงฆ์ยังมีความต้องการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมจริยธรรมแก่นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษามากยิ่งขึ้นกว่าเก่า ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถาบันทางการศึกษาคือ โรงเรียนจะเปิดโอกาสให้พระสงฆ์ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมจริยธรรมได้มากน้อยเพียงใด ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะความคิดเห็นดังนี้

1. จากสภาพปัจจุบันสังคมมีปัญหาต่าง ๆ ทางด้านจริยธรรมมากมาย เป็นเหตุให้สังคมโดยทั่วไปต่างเรียกร้องให้สถาบันศาสนาคือ พระสงฆ์ กลับมาทำหน้าที่ในด้านการศึกษา โดยเฉพาะในส่วนของพัฒนาจริยธรรม ประกอบกับปัจจุบันพระสงฆ์ส่วนใหญ่มีความต้องการกลับมาทำหน้าที่นี้อย่างจริงจัง จึงสมควรที่สถาบันทางการศึกษาคือ โรงเรียน จะให้การสนับสนุนให้พระสงฆ์ได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนการสอน จริยศึกษาในโรงเรียนอย่างจริงจังและมีระบบระเบียบมากขึ้น

2. ผู้บริหารการศึกษา ควรให้ความสำคัญในเรื่องการพัฒนาจริยธรรมแก่นักเรียนอย่างจริงจัง มิใช่มองว่าเป็นหน้าที่ของครูผู้สอนเพียงอย่างเดียว ควรจะเปิดโอกาสให้นักเรียนได้รับความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ ทางด้านจริยธรรมอย่างกว้างขวางทั้งทางตรงและทางอ้อม พร้อมทั้งให้การสนับสนุนและส่งเสริมให้นักเรียนได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทางจริยธรรมด้วย

3. ครูผู้สอนจริยศึกษาควรเปิดใจให้กว้าง ยอมรับในความสามารถของพระสงฆ์ในปัจจุบันว่ามีรู้ความสามารถเพียงพอที่จะให้การสั่งสอนอบรมและให้คำแนะนำต่าง ๆ ทางด้านจริยธรรมแก่คณะครูและนักเรียนได้

4. พระสงฆ์ควรปรับปรุงบทบาทของตน ในเรื่องของการเป็นแบบอย่างที่ดีทางด้านจริยธรรม ให้สมาชิกในสังคมเกิดการยอมรับและเลื่อมใส ซึ่งจะทำให้การสั่งสอนอบรมของพระสงฆ์มีประสิทธิภาพและประสบผลสำเร็จยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนประถมศึกษา ที่พระสงฆ์เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนด้านจริยศึกษา
2. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการจัดจริยศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา
3. ควรมีการศึกษารูปแบบของการจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ